

Tries lingüístiques en un debat electoral: la lluita per l'anonimat lingüístic

*Linguistic choices in an electoral debate:
The struggle for linguistic anonymity*

Víctor BARGIELA
Universitat de Barcelona

Data de recepció: 25 de febrer de 2021

Data d'acceptació: 9 d'abril de 2021

RESUM

Aquest article explora les tries lingüístiques de diversos candidats polítics a partir de l'anàlisi quantitativa de les intervencions en un debat organitzat per TV3 amb motiu de les eleccions del 10 de novembre de 2019 a les Corts espanyoles. S'estudien les ideologies lingüístiques dels diferents partits polítics amb base al seu programa electoral i tenint en compte la influència d'altres fenòmens com el disseny de l'auditori, la lleialtat lingüística o la convergència lingüística per tal de determinar què condiciona la tria lingüística en un context altament polaritzat i mediat. Els resultats mostren un punt d'inflexió en l'ús del català com a llengua hegemònica, principal i anònima en el debat polític a Catalunya, amb la irrupció de forces que reclamen el castellà com a llengua anònima i que rebutgen el català com a llengua comuna.

PARAULES CLAU: tria lingüística, ideologia lingüística, llengua anònima, discurs polític.

ABSTRACT

This paper explores the linguistic choices of various political candidates based on a quantitative analysis of the interventions in a debate held by TV3 on the occasion of the elections for the Spanish Parliament on November 10, 2019. The linguistic ideologies of the different political parties are studied on the basis of their electoral program and the influence of other factors such as audience design, language loyalty or language convergence in order to determine what conditions linguistic choice in a highly polarized and mediated context. The results show that a turning point was reached in the use of Catalan as the hegemonic, principal and anonymous language in political debate in Catalonia with the emergence of forces that claim Spanish to be the anonymous language, rejecting Catalan as a common language.

KEYWORDS: linguistic choice, linguistic ideology, anonymous language, political discourse.

1. INTRODUCCIÓ

En els darrers debats electorals, s'han produït canvis en els usos lingüístics dels representants dels partits polítics catalans. El primer debat electoral que es va fer a TV3 va ser amb motiu de les eleccions autonòmiques de 1984. Tots els participants —Bueno, d'Alianza Popular; Barrera, d'Esquerra Republicana de Catalunya; Gutiérrez, del Partit Socialista Unificat de Catalunya; Obiols, del Partit dels Socialistes de Catalunya, i Pujol, de Convergència Democràtica de Catalunya— van realitzar totes les seves intervencions íntegrament en català (Noy, 1984).

Les forces polítiques han canviat força des d'ençà, però fins al 2010 no va haver-hi intervencions en castellà —en aquest cas, el minut d'or d'Albert Rivera, representant de Ciutadans, va ser bilingüe. En aquella ocasió, també hi van participar Mas, de Convergència i Unió; Montilla, del Partit dels Socialistes de Catalunya; Sánchez-Camacho, del Partit Popular de Catalunya; Herrera, d'Iniciativa-Catalunya Verds, i Puigercós, d'Esquerra Republicana de Catalunya (Cuní, 2010).

Al debat per les eleccions autonòmiques del 2017, en canvi, Inés Arrimadas (Ciutadans) va intervenir íntegrament en català, i va ser Xavier García Albiol (Partit Popular) qui va realitzar la introducció en castellà (Sanchís, 2017). A les municipals del maig de 2019 a Barcelona, situades entre les dues eleccions generals a les Corts espanyoles de 2019, Manuel Valls (Barcelona pel Canvi - Ciutadans) hi va participar íntegrament en català i va ser Josep Bou (PPC) qui va fer el minut d'or en castellà (Oltra, 2019).

El minut d'or «obliga els candidats a respectar una disciplina verbal de síntesi molt rigorosa» i és «on l'audiència pot observar l'estil i la capacitat que tenen els candidats d'expressar-se amb concisió i convenciment» (Montolí, 2019).¹ No ha estat fins a les eleccions generals espanyoles que el castellà ha transcendit d'aquest minut d'or o del minut de presentació cap a l'interior del debat —a partir d'Arrimadas (Ciutadans) i Álvarez de Toledo (Partit Popular) al maig (Sanchís, 2019a), i amb la suma de Garriga (Vox) al novembre (Sanchís, 2019b).

Estudiarem tres aspectes amb l'objectiu d'analitzar què condiciona les tries lingüístiques. En primer lloc, la relació entre les tries lingüístiques i la posició ideològica extreta a partir dels diversos programes electorals; en segon lloc, l'efecte que té la ideologia política dels partits en la posició respecte a l'autenticitat i l'anonimat de la llengua (Woolard, 2016), i, en tercer lloc, la manera com condiciona la identitat dels interlocutors les tries lingüístiques amb base al model del disseny de l'auditori (Bell, 1984) i a fenòmens propis del procés de bilingüització, com la convergència lingüística (Vila i Galindo, 2012) o la lleialtat lingüística (Weinreich, 1953).

Es farà mitjançant una anàlisi quantitativa del debat electoral de TV3 per a les eleccions a les Corts espanyoles del 10 de novembre de 2019. Ens fixarem en l'ús que es fa de la llengua i en les condicions en què s'utilitza, i, especialment, examinarem les interaccions entre els diversos candidats i les raons per les quals es canvia o es manté la llengua.

1. Les traduccions dels textos en llengües altres que el català són de l'autor.

2. MARC TEÒRIC

Kathryn Woolard diferencia entre dues ideologies lingüístiques: la *ideologia de l'autenticitat*, segons la qual «una varietat lingüística està arrelada i expressa directament la naturalesa essencial d'una comunitat o d'un parlant», i la *ideologia de l'anonimat*, a partir de la qual «una llengua determinada és un vehicle neutral de comunicació, que no pertany a ningú en particular i, per tant, tothom en pot disposar de la mateixa manera» (Woolard, 2016: 7).

Cal remarcar la trajectòria de Ciutadans dins el debat sociolingüístic a Catalunya. El seu naixement està molt lligat al debat sobre la legitimitat de l'anonimat del català a Catalunya, com descriu Woolard: «la ideologia del llenguatge com a eina universalista i anònima en la democràcia va ser adoptada per una nova força política a les eleccions del 2006» (Woolard, 2016: 80).

Segons Woolard (2016: 80), «el terreny discursiu s'estava apartant d'una batalla entre autenticitats del català i del castellà cap a una batalla d'anonimitats», amb Ciutadans, que defensava el castellà, i Esquerra Republicana de Catalunya, que defensava el català com a llengua comuna —és a dir, la llengua parlada entre persones amb diferents llengües inicials (Branchadell, 2012). En aquest estudi analitzarem com es manifesta aquesta lluita entre les concepcions que cadascun dels partits té respecte al castellà i el català, i com s'escenifica, d'una manera pragmàtica, durant el darrer debat de TV3 per a unes eleccions a les Corts espanyoles.

Allan Bell planteja que «en tots els nivells de variabilitat lingüística, les persones responen principalment a altres persones, ja que els parlants dissenyen l'estil per al seu auditori» (Bell, 1984: 197). Aquesta teoria del disseny de l'auditori condiona les tries segons la direcció del missatge, és a dir, segons les característiques del receptor. D'altra banda, Sorolla (2016) introdueix el concepte *rol sociolingüístic*, basat en la idea que les tries lingüístiques dels individus no són aleatòries, sinó que segueixen unes pautes que sovint depenen de les xarxes socials i, per tant, poden ser predictibles (Sorolla, 2016: 324).

Quant a les normes referents a la tria lingüística, Xavier Vila i Mireia Galindo descriuen la convergència cap al castellà com una norma pragmàtica segons la qual «les tries lingüístiques en una conversa estarien determinades per la combinació de les llengües familiars dels interlocutors, i preveu que els catalanoparlants se serveixen del català per parlar entre ells i es passen al castellà per adreçar-se als castellanoparlants» (Vila i Galindo, 2012: 33).

Finalment, per a Uriel Weinreich la lleialtat lingüística és a la llengua el que el nacionalisme és a la nació, i, per tant, «designaria l'estat d'ànim en què la llengua, com a entitat intacta i en contrast amb d'altres idiomes, assumeix una posició elevada en una escala de valors, una posició que ha de ser “defensada”» (Weinreich, 1956: 99).

3. MÈTODES

S'ha analitzat el debat a vuit celebrat a TV3, el 5 de novembre de 2019, amb motiu de les eleccions generals a les Corts espanyoles del 10 de novembre de 2019 (Sanchís, 2019*b*), unes segones eleccions convocades després de les del 28 d'abril del mateix any. Hi participen Cayetana Álvarez de Toledo, pel Partit Popular; Inés Arrimadas, per Ciudadanos; Jaume Asens, per En Comú Podem; Laura Borràs, per Junts per Catalunya; Ignacio Garriga, per Vox; Gabriel Rufián, per Esquerra Republicana de Catalunya; Mireia Vehí, per la Candidatura d'Unió Popular, i José Zaragoza, pel Partit dels Socialistes de Catalunya.

Per a l'obtenció de les dades sobre les tries lingüístiques en el debat, s'ha observat inicialment el fragment que correspon a la primera ronda tancada d'intervencions (1:49 a 23:35), ja que és on es pot veure en quin idioma es dirigeix cada participant a l'audiència. A continuació, s'han analitzat els fragments en què hi ha intervencions creuades, perquè és on es genera més interacció, la qual cosa permet obtenir informació sobre la llengua que es parla amb cadascun dels candidats. S'han escollit aleatòriament dos fragments d'intervenció lliure, que corresponen a 48:06 - 1:10:22 (qüestió territorial) i 1:12:00-1:46:35 (estat del benestar i economia).

S'han comptabilitzat els segons parlats per cada participant i la persona a qui s'adrecen. Es poden dirigir al públic general o a un altre candidat. Considerem que s'adrecen a un candidat concret quan l'interpel·len d'una manera clara. D'altra banda, també s'han comptabilitzat el nombre d'intervencions. Es compta com a intervenció aquella emissió verbal completa que té un final marcat pel mateix emissor del missatge.

A més, també s'han analitzat els programes electorals que presentava cada partit per als comicis del 10N, amb una atenció especial en tot el que té a veure amb la gestió de la diversitat lingüística a Catalunya. Totes les dades emprades per a l'anàlisi quantitativa són pròpies i es presenten desglossades i sense tractar a l'annex.

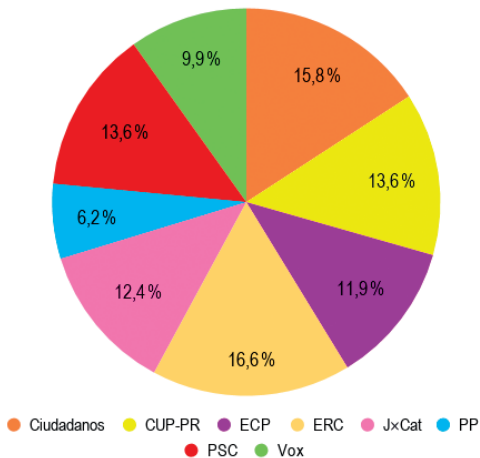
4. RESULTATS

4.1. Introducció

Cal assenyalar que el grau d'intervenció dels diferents candidats ha estat desigual. Atès que ens hem centrat en diferents fragments del debat, els temps d'intervenció no han quedat ajustats entre els vuit participants. Així, com podem veure en el gràfic 1, el temps d'intervenció màxim és el de Rufián (16,6%), seguit d'Arrimadas (15,8%). Qui menys ha intervingut ha estat Álvarez de Toledo (6,2%), que prendria el torn de paraula després de la pausa publicitària.

El temps de les intervencions és rellevant, ja que ens proporciona informació sobre l'actitud dels participants. Podem veure una relació clara entre el nombre d'intervencions i la durada mitjana d'aquestes (coeficient de Pearson de 0,87). Hi ha dos tipus de candidats: Álvarez de Toledo, Zaragoza, Rufián i Arrimadas presenten un gran

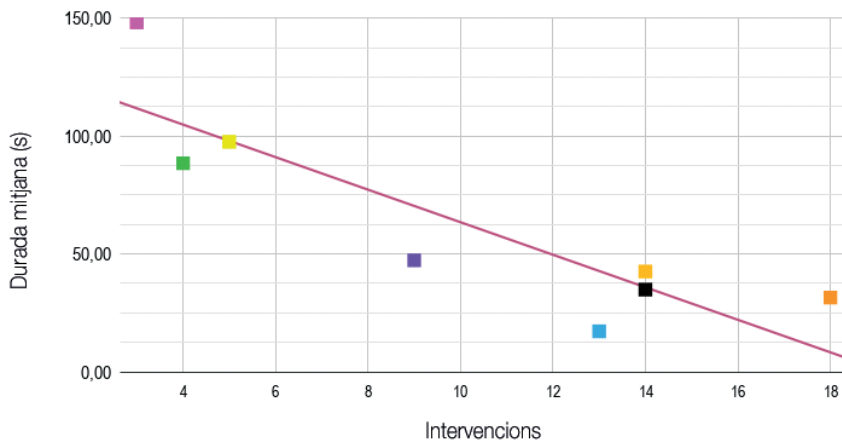
GRÀFIC 1
Temps d'intervenció dels participants al debat (percentatges)

FONT: Elaboració pròpia.

nombre d'intervencions curtes, que normalment són interrupcions als altres candidats, mentre que Borràs, Vehí i Garriga tenen poques intervencions però de durada llarga. Asens queda al mig d'aquestes dues maneres d'intervenir en el debat, com podem veure en el gràfic 2.

GRÀFIC 2
Relació entre el nombre d'intervencions i la durada mitjana d'aquestes

FONT: Elaboració pròpia.

4.2. Ideologies lingüístiques dels partits polítics i els seus representants

El Partit Popular (PP) és encapçalat per Cayetana Álvarez de Toledo, la qual cosa representa una estratègia política marcada en qüestió d'identitat i de llengua, ja que la candidata no declara coneixements escrits ni orals de català, tot i que no necessita traducció simultània en cap moment. La candidata declara que «hablar catalán no es un requisito obligatorio», ja que ella parla «la lengua común de millones de catalanes» (Europa Press, 2019). Per tant, declara d'una manera explícita la seva ideologia lingüística, posicionant el castellà com a llengua comuna. En el programa electoral del Partit Popular, s'hi troba una certa hostilitat cap a les llengües «cooficials» de l'Estat; protegeixen el castellà com a única llengua comuna de l'Estat i per a totes les persones de nacionalitat espanyola. A l'últim programa electoral (PP, 2019) trobem crítiques a la immersió lingüística (§ 57) o al requeriment de llengües «cooficials» per poder optar a llocs de treball públics (§ 80) i, en general, propostes per tal de garantir els drets dels ciutadans castellanoparlants (§ 14).

Inés Arrimadas és la candidata de Ciudadanos (Cs), partit que es presentaria per primera vegada amb el nom en castellà en aquestes eleccions autonòmiques. Arrimadas, originària de Jerez de la Frontera, es va traslladar a Catalunya el 2008; el 2010 ja havia aconseguit el nivell C1 de català (Carreira, 2017). La perspectiva de Ciudadanos en relació amb el català ha estat molt clara des de la fundació del partit. Al seu programa només recullen, respecte a les «llengües cooficials», que «225. Aprobaremos una Ley Orgánica de Lenguas Oficiales que garantice el uso del español como lengua oficial y común en toda España y que las lenguas cooficiales nunca sean una barrera» (Ciudadanos, 2019). En resum, Ciudadanos busca reivindicar el castellà com a llengua comuna a tot l'Estat espanyol, relegar el català només com a llengua amb funcions d'autenticitat per manifestar la identitat catalana (Woolard, 2016: 85) i reclamar un «bilingüisme» que afavoreixi principalment els individus monolingües en castellà (Woolard, 2016: 83) —és a dir, un bilingüisme unilateral defensat pels parlants de l'idioma dominant que amaga un procés de substitució lingüística (Aracil, 1982).

Jaume Asens encapçala les llistes d'En Comú Podem (ECP). Té el català com a llengua inicial i es posiciona com a independentista (Palà, 2018). Al programa polític d'En Comú Podem, hi ha un apartat destinat íntegrament a «Llengua Catalana i plurilingüisme» (En Comú Podem, 2019: 105), on es declara que «En Comú Podem aposta per potenciar la llengua catalana i l'occità a l'Aran, com a instrument d'igualtat d'oportunitats, de cohesió social i de ciutadania»; així mateix, proposa assolir diverses fites, entre les quals consta la recuperació de la plena normalitat de l'ús del català com a llengua pròpia de Catalunya, fer efectiva la realitat plurilingüe de l'Estat espanyol, la cooficialitat del català a totes les institucions espanyoles i el reconeixement de la unitat de la llengua catalana. En un altre apartat (§ 4), també es vol garantir l'oficialitat del català en el marc de la Unió Europea. D'altra banda, es defensa «el model d'immersió lingüística com a model d'èxit», un pla per ensenyar les llengües cooficials en les comunitats monolingües i, finalment, la consolidació d'un «estat plurilingüístic i pluricultural».

Laura Borràs, la candidata de Junts per Catalunya (JxCat), té el català com a llengua inicial, és filòloga catalana i va presidir la Institució de les Lletres Catalanes i la Conselleria de Cultura. El programa polític de JxCat tracta nombroses qüestions lingüístiques. Denuncien el «menysteniment de la llengua catalana» pel que fa al reconeixement internacional, a la «presència en els mitjans de comunicació d'abast estatal» o a les «aportacions pressupostàries vinculades a la cultura i la llengua catalana» (JxCat, 2019: 20). Es defensa el model educatiu català com un «model d'èxit que ha aconseguit una cohesionada comunitat educativa amb dues llengües» (JxCat, 2019: 29), i, també, la «plena normalització del català a les administracions i la igualtat de l'ús de les llengües diferents del castellà a l'Administració», el reconeixement del català com a «llengua de ple dret en tots els organismes internacionals», el «ple compliment al que estableix la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries», així com el coneixement del català per part dels cossos i forces de seguretat de l'Estat per «garantir l'atenció en català i evitar situacions de discriminació lingüística» (JxCat, 2019: 47).

Ignacio Garriga encapçala les llistes de Vox. De pare català i mare guineana, es podria suposar que és plenament competent en català ja que ha estat escolaritzat en el model de conjunció al català —fins i tot, es poden observar certes marques fonològiques catalanes quan parla castellà, com l'assimilació de sonoritat de sons fricatius i africats en posició final de mot. Al programa electoral (Vox, 2019), la formació d'ultradreta se centra en el coneixement i l'ús obligatori del castellà (§ 4), i en el castellà com a llengua vehicular a les escoles catalanes (§ 62). És a dir, vincula l'ús del castellà a una llibertat individual, ja que és la llengua comuna de tots els espanyols. No se centra tant en valors d'anonimat, sinó més aviat en un poder unificador de tots els espanyols sobre els mateixos trets identitaris, que, òbviament, són inqüestionables des de la perspectiva d'aquest partit.

Gabriel Rufián es presenta com a candidat d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC). La seva llengua inicial és el castellà (Picazo, 2016). Es caracteritza per un ús del català força indicatiu de la seva ascendència andalusa: és la demostració que els castellanoparlants també poden ser independentistes (Pujolar, 2020: 113). Tot i la fossilització del primer Rufián com a castellanoparlant monolingüe —visible, per exemple, al programa de sàtira política *Polònia*—, el fet que cada vegada utilitzi més habitualment el català implica una aposta per l'ús del català com a llengua comuna. Carod-Rovira ja afirmava que era necessari «despolititzar la llengua» i fer del català «la llengua dels catalans i catalanes» i no només la dels catalanistes. És a dir, cal una aposta clara per «desnaturalitzar l'autenticitat del català» i «renaturalitzar la llengua com una cosa anònima, comuna i universal» (Woolard, 2016: 92). En el seu programa electoral es demana l'ús normalitzat del català i de l'occità en àmbits com els tribunals de justícia o la Unió Europea (ERC, 2019: 22 i 31) i l'«acompliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries», i es denuncia la situació de vulneració de drets lingüístics respecte als funcionaris públics de l'Estat espanyol i l'atac al model d'escola catalana, que es defineix com un «model d'èxit pedagògic», ja que «garanteix el coneixement tant del català com del castellà». Volen el català com a

«llengua vertebradora d'una societat plurilingüe» —amb «un marc jurídic garant dels drets lingüístics de tota la ciutadania»—, la plena normalització de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits als Països Catalans i un «espai català de comunicació». Proposen «el català i l'occità com a llengües de la nova República en tant que llengües pròpies» i de coneixement obligatori (d'una de les dues), tot i que també reserven al castellà «els mateixos drets lingüístics individuals que en l'actualitat».

Mireia Vehí encapçala la llista de la Candidatura d'Unió Popular - Per la Ruptura (CUP-PR) al Congrés dels Diputats. Per bé que no coneixem quina és la seva llengua inicial, té un domini clar del català. La CUP-PR no va presentar un programa exhaustiu de cara a les eleccions del 10N, des del pensament que l'Estat espanyol «és irrefor-mable» (CUP, 2019). Per tant, hem utilitzat com a referència el programa electoral que van publicar amb motiu de les eleccions al Parlament de Catalunya del 21 de desembre de 2017 (CUP, 2017). En aquest programa s'afirma que «cal garantir que el català sigui una eina d'inclusió social i, per tant, la principal llengua d'acollida per a les persones nouvingudes»; a més, els àmbits educatius han de ser «un espai de socialització entorn la llengua i la cultura on se'n normalitzi l'ús a fi d'aconseguir que la cultura catalana deixi de ser marginalitzada i folkloritzada, i esdevingui un element transversal i transcendental en l'educació», ja que el model d'immersió lingüística és «una garantia d'igualtat d'oportunitats». Així mateix, s'indica que «les llengües pròpies, el català al Principat i l'occità a l'Aran, són també les principals eines de cohesió social i un eix comú entorn del qual s'ha de gestionar la gran diversitat lingüística que presenta ara mateix la societat catalana». Defensen que el català ha de ser la llengua comuna de tots els catalans, nouvinguts i no migrants.

Finalment, José Zaragoza representa el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) en aquest debat, a causa de l'absència de Meritxell Batet. Tampoc no coneixem quina és la seva llengua inicial, tot i que parla català fluidament. El programa electoral dels socialistes és força vague quant a llengües. Només s'hi fa referència per dir que impulsaran la producció i la visibilitat de les creacions artístiques i culturals en les diferents llengües cooficials (PSOE, 2019).

4.3. Identitat i llengua anònima

Primer de tot ens hem centrat en la llengua en què cada candidat s'adreça al seu públic objectiu; és la llengua que empenen en les rondes d'intervenció tancades per explicar el seu programa electoral a l'audiència general. Arrimadas, Álvarez de Toledo i Garriga empenen el castellà —cosa conseqüent amb el que expressen els seus partits electorals, ja que són els tres partits que defensen el castellà com a llengua comuna de tots els espanyols, també dins de Catalunya. Tot i això, és el primer cop que els representants del Partit Popular i Ciudadanos decideixen adreçar-se a la seva audiència en castellà des de TV3, ja que en debats anteriors tots dos partits havien emprat el català malgrat la ideologia lingüística del partit. Segurament, el fet que l'audiència de TV3 sigui principalment catalanoparlant (Besalú, 2015: 403) havia condicionat la tria

lingüística en altres debats al Parlament de Catalunya segons la teoria de disseny de l'auditori. Fins i tot, en el cas d'Arrimadas, que en ocasions anteriors havia emprat el català, ha fet un canvi lingüístic per als debats amb motiu de les eleccions a les Corts espanyoles. En el cas del Partit Popular, la candidata no sap parlar català, a diferència dels candidats que ha tingut el partit en altres convocatòries — Sánchez-Camacho, Bou, Albiol, Montserrat, entre d'altres. En el cas de Vox, no en tenim cap precedent, ja que és el primer debat de TV3 en què participen. La competició per presentar-se com a defensors dels interessos dels castellanoparlants també podria haver condicionat aquesta tria.

La resta de partits utilitza el català per adreçar-se als seus votants. Llevat del PSC, els altres partits defensen en els seus programes electorals el català com a llengua anònima d'una manera més o menys explícita. El PSC no fa cap tipus de referència al paper que ha de tenir el català en la societat catalana, o al paper de cap de les llengües oficials de l'Estat.

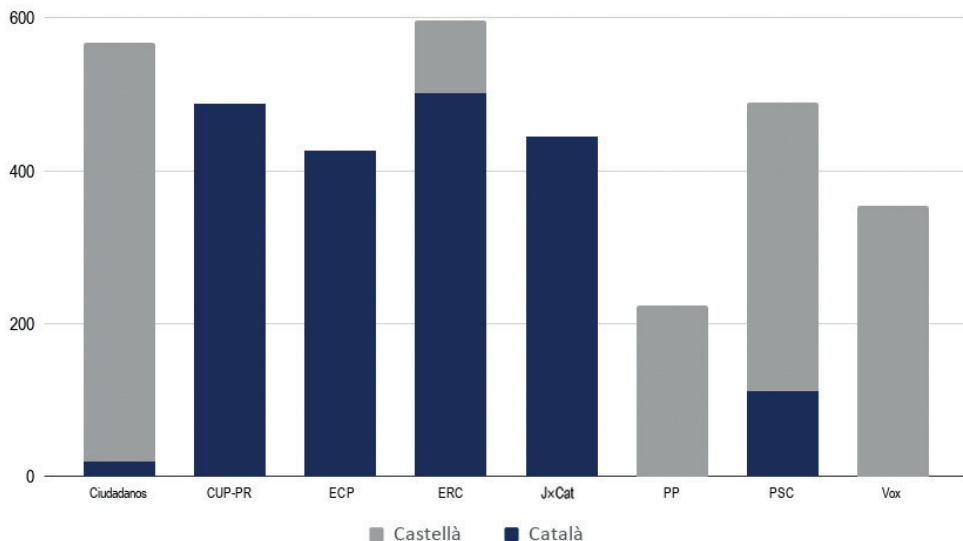
4.4. *Tries lingüístiques en les interaccions*

Tot i que els candidats es dirigeixen a la seva audiència en català o en castellà, és possible que canviïn de llengua durant el debat segons el candidat a qui s'adrecen, fet que indica la influència del destinatari i dels processos de convergència lingüística a l'hora d'explicar la configuració de les tries lingüístiques. Així, podem comprovar que hi ha sis candidats que efectuen tries monolingües i dos que presenten tries bilingües. Els candidats monolingües realitzen la major part de les seves intervencions en una sola llengua, mentre que els bilingües varien depenent del context.

Si observem el gràfic 3, veiem que Álvarez de Toledo, Garriga i Arrimadas s'expressen en aquest debat només en castellà —tot i que Arrimadas fa una intervenció breu en català. Vehí, Asens i Borràs s'expressen d'una manera monolingüe en català. Rufián i Zaragoza alternen entre tots dos idiomes. El candidat que presenta més variació entre la seva llengua anònima i la llengua que utilitza durant el debat és Zaragoza, que, malgrat que utilitza sobretot el català per dirigir-se al públic general, només fa servir aquesta llengua un 23 % del temps total que dura el debat.

És especialment rellevant el cas d'Arrimadas, que en aquesta ocasió parla en castellà el 96 % del temps en què intervé, tot i que altres vegades havia dut a terme els debats íntegrament en català. Aquest «estil lingüístic» pot estar relacionat amb l'audiència que té, ja que l'estil «està orientat a les persones, no als mecanismes» (Bell, 1984). Per tant, podem pensar que Arrimadas no parla als seus votants dins de Catalunya (tenint en compte que en el debat a les eleccions al Parlament de Catalunya intervenia íntegrament en català), sinó als votants que pugui tenir Ciutadans a la resta de l'Estat espanyol. També pot tenir a veure amb el fet que el Partit Popular hagi presentat una candidata que no està en disposició de parlar català en cap cas; podria ser que Arrimadas no semblés prou contundent contra l'independentisme si parlés en català.

GRÀFIC 3
Intervenció dels participants segons la llengua (en segons)

FONT: Elaboració pròpia.

El motiu principal que porta alguns candidats a canviar la llengua és la posició del seu interlocutor. En relació amb això podem parlar de quatre fenòmens: el rol socio-lingüístic, la convergència lingüística, la subordinació del català i la lleialtat lingüística.

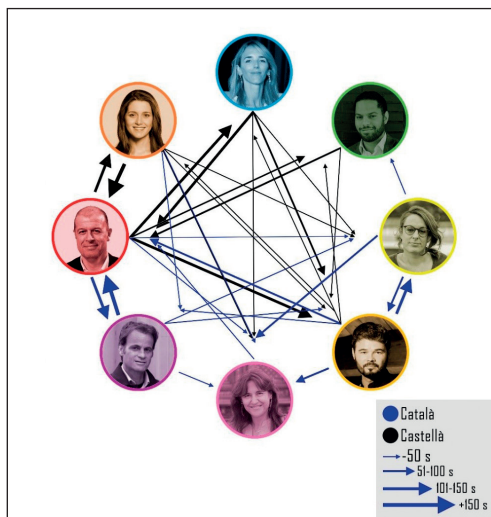
En el gràfic 4 podem veure la xarxa d'interacció entre els candidats.² S'hi representa la direcció de les intervencions (emissor i receptor), la tria lingüística i la durada acumulada.

Hi ha tres parlants que podem considerar monolingües en català, ja que en cap moment no utilitzen el castellà per adreçar-se a ningú; són Borràs, Asens i Vehí. És complicat analitzar les intervencions de Borràs amb d'altres, ja que tendeix a fer discursos llargs i no apel·la directament ningú, només breument Zaragoza, i ho fa en català. Això és esperable tenint en compte que tots dos usen el català com a llengua anònima i, a més, es troben en un context favorable al català —segons la llei de la comunicació audiovisual de Catalunya, la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals té «encomanada la missió d'oferir un servei públic audiovisual de qualitat *en català*».

D'altra banda, Asens només interpel·la persones que també comparteixen el català com a llengua anònima (Vehí, Rufián, Borràs i, sobretot, Zaragoza); per tant, aquestes intervencions es realitzen íntegrament en català. Vehí també tendeix, com Borràs, a fer intervencions llargues amb poques interpellacions, si bé aquestes són totes en català, incloent-hi la que s'adreça a Garriga, que fa tries monolingües en castellà.

2. Les fotografies dels gràfics 4-7 són imatges promocionals dels partits polítics per a la campanya electoral a les segones eleccions generals de 2019.

GRÀFIC 4
Xarxa d'interaccions
segons l'idioma i la durada (en segons)

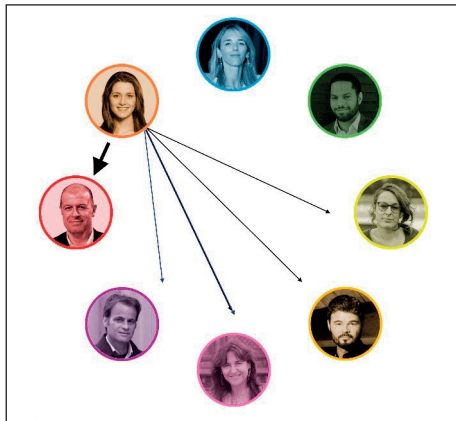

FONT: Elaboració pròpia.

Podem explicar aquest fenomen com a exemple de lleialtat lingüística (Weinreich, 1956). En el cas de bilingüització de la societat catalana, la lleialtat lingüística és la raó per la qual alguns parlants es resisteixen a canviar al castellà (*convergència cap al castellà* o *subordinació del català*) quan parlen amb un interlocutor castellanoparlant; tanmateix, en aquest cas, és de coneixement general que Garriga té plenes competències en llengua catalana.

En el marc dels candidats castellanoparlants, hi trobem Garriga, Álvarez de Toledo i Arrimadas. La candidata del PP es vana dels seus coneixements nuls de català; per tant, intervé amb tots els candidats en castellà. Quant a Garriga, tot i fer poques apel·lacions, les fa en castellà. La candidata de Ciudadanos, en canvi, presenta unes dinàmiques més variables —com es veu en el gràfic 5. Malgrat que és nascuda a Jerez de la Frontera, té un domini alt de català, tal com hem pogut comprovar en altres debats electorals (Sanchís, 2017). Es dirigeix en castellà a tots els seus interlocutors excepte quan es dirigeix a Asens, el candidat d'En Comú Podem (Sanchís, 2019b: 1:21:30). També fa una breu interpellació a Borràs en català, tot i que aquí emprà el català amb un ús irònic —en al·lusió al cas del tres per cent. En aquesta ocasió, podem veure que Arrimadas fa una diferència entre els representants de partits independentistes i els dels partits que no ho són (En Comú Podem, tot i que Asens és obertament independentista). Només parla en català amb Asens, ja que en aquesta interacció el català té una indicialitat diferent; en canvi, parlarà en castellà amb Vehí, Rufián o Zaragoza. En el cas d'Asens, Arrimadas hi parla en català, la llengua inicial d'Asens; pel que fa a Zaragoza, tots dos es relacionen en castellà. No fa cap apel·lació a Garriga ni a Álvarez de Toledo.

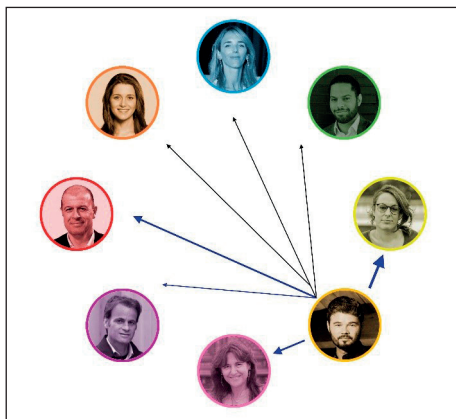
GRÀFIC 5
Xarxa d'interaccions emeses per Arrimadas

FONT: Elaboració pròpia.

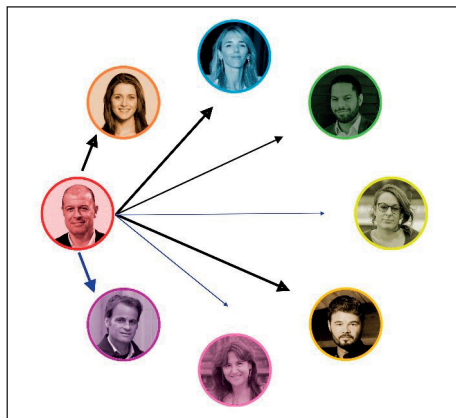
Els dos darrers candidats, Rufián (gràfic 6) i Zaragoza (gràfic 7), fan d'alternadors; és a dir, no tenen un idioma predominant d'interacció amb la resta de candidats. Tots dos representen partits que fan del català la seva llengua d'ús habitual no marcada, encara que ERC defensi d'una manera molt més contundent l'ús normalitzat del català en el seu programa electoral i, en canvi, el PSC no faci gairebé cap referència a les llengües de l'Estat. Cal dir que ERC és un partit marcadament independentista i catalanista, mentre que el PSC és *constitucionalista* i defensa la unitat d'Espanya, per bé que des d'una posició menys belligerant que Ciutadans, el PP o Vox.

GRÀFIC 6
Xarxa d'interaccions emeses per Rufián

FONT: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 7
Xarxa d'interaccions emeses per Zaragoza

FONT: Elaboració pròpia.

Gabriel Rufián és un personatge caricaturitzat per l'ús d'un català marcadament castellanitzat o, fins i tot, parodiat com a castellanoparlant estrictament monolingüe. Malgrat aquest rol, presenta uns hàbits majoritàriament catalanoparlants en aquest debat —el 84 % del temps que parla, ho fa en català. Des del punt de vista pràctic, s'adreça en català als representants dels partits que utilitzen el català com a llengua no marcada per dirigir-se a l'audiència general (PSC, ECP, JxCAT i CUP). En canvi, s'adreça en castellà a aquells que presenten hàbits monolingües en castellà. Per tant, convergeix al castellà amb parlants que actuen com a monolingües castellans.

Quant a Zaragoza, observem un comportament similar, ja que alterna entre el castellà i el català segons l'interlocutor. Fa servir el català per adreçar-se a Asens, Borràs i Vehí, i el castellà amb Arrimadas, Álvarez de Toledo, Garriga i Rufián. És una distribució molt semblant a la que hem comentat en el cas de Rufián, amb l'excepció de les interpel·lacions al candidat d'Esquerra, amb qui utilitza el castellà. Podríem atribuir-ho al fet que Zaragoza no es regeix per la llei de convergència cap al castellà amb castellanoparlants, sinó que parla el castellà amb aquells que el tenen com a llengua inicial, i, per tant, s'adreça en català a aquells que són catalanoparlants inicials —és a dir, empra el castellà amb l'*endogrup* castellanoparlant inicial i convergeix al català amb l'*exogrup*. En aquest cas, el català seria usat com una llengua autèntica, pròpia dels seus parlants nadius. Tanmateix, principalment manté discussions amb els candidats unionistes i amb Rufián —amb qui parla en castellà—, per la qual cosa només utilitza el català un 23 % del seu temps d'intervenció, tot i parlar en català amb tres dels seus set oponents; a diferència, això, de Rufián, que interpel·la principalment Zaragoza, Vehí i Borràs, amb els quals parla català.

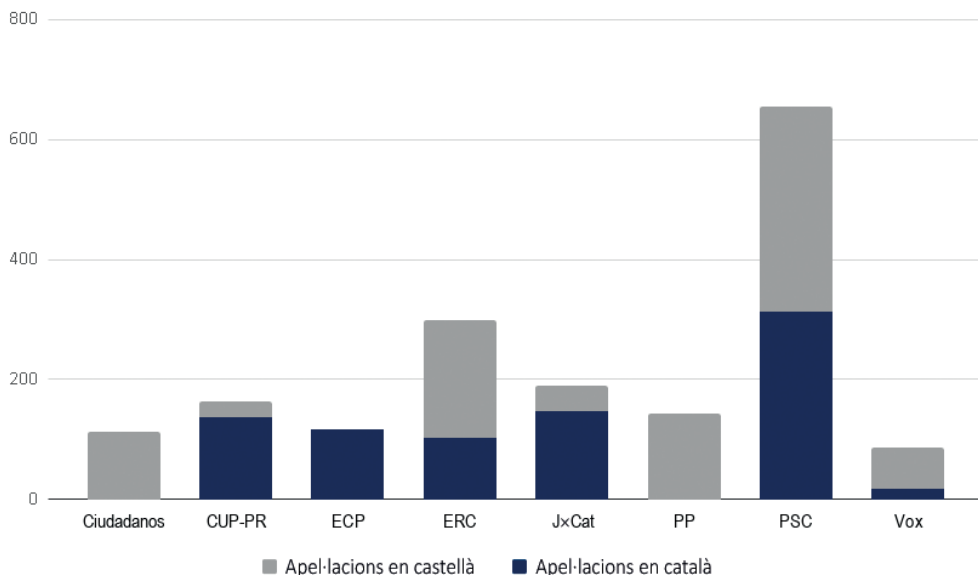
És rellevant analitzar les dades des de la perspectiva de la llengua amb què s'apela els candidats, amb independència de la seva tria principal, ja que ens mostra la per-

cepció que tenen els candidats dels rols sociolingüístics (Sorolla, 2016) dels seus oponents. Zaragoza ha estat qui ha rebut la gran majoria d'apel·lacions durant el debat; ha tingut apel·lacions de tothom, un 47,5 % de les quals han estat en català. La posició central del PSC —tant des de la qüestió territorial com des de la posició ideològica— i el fet que els socialistes ocupin el Govern central propicia que rebin crítiques des de totes les bandes de l'espectre polític, la qual cosa equilibra la presència del català i el castellà en les apel·lacions rebudes.

Rufián, per la seva part, també rep força al·lusions crítiques, en gran part dels sectors castellanoparlants, atès que en ell recauen bona part de les crítiques a les forces independentistes que presenta el sector unionista. A més, Zaragoza també s'hi adreça majoritàriament en castellà, fet que crea un desequilibri entre tries i apel·lacions. Borràs, en canvi, rebrà les crítiques de Vehí, Rufián i Asens per la seva gestió de la Generalitat, en disputa pels vots de caire independentista —fet que explica les apel·lacions majoritàriament en català. Així mateix, podem veure que les interpellacions mútues es produeixen, sobretot, entre partits que tenen votants en disputa; és a dir, entre CUP-PR i ERC, entre PSC i ECP o entre Cs i PSC.

De totes maneres, la forma com són percebuts lingüísticament els candidats té un paper important en la llengua en què la resta de participants s'hi puguin adreçar (gràfic 8), la qual cosa dona lloc a una correlació de Pearson entre el percentatge d'apel·lacions rebudes en català i el tant per cent de discurs en català de 0,87.

GRÀFIC 8
Apel·lacions rebudes per cada candidat (en segons)

FONT: Elaboració pròpia.

5. CONCLUSIÓ

En el debat electoral del 7 de novembre de 2019 a TV3, vam poder observar com quedaven representades les ideologies lingüístiques dels partits participants segons l'ús de la llengua que feien els diversos candidats.

D'aquesta manera, els partits que defensen el castellà com a llengua comuna de tots els espanyols —incloent-hi els catalans— i que, per tant, creuen que el castellà ha de ser la llengua anònima de Catalunya, presenten un ús concordant amb aquesta teoria, majoritàriament monolingüe en castellà, i que força la convergència al castellà dels candidats catalanoparlants. D'entre els candidats de partits que defensen la plena normalització del català com a llengua anònima a Catalunya, Borràs, Vehí i Asens segueixen la norma de lleialtat lingüística. Zaragoza s'adreça als participants segons la seva llengua inicial i Rufián subordina el català per convergir al castellà amb les persones que no li parlen en català —amb l'excepció de Zaragoza.

Aquest debat i el que es va celebrar per a les eleccions del 28A de 2019 representen un punt d'inflexió en l'activitat lingüística dels grups polítics catalans, ja que, fins al moment, tant en els debats com en l'activitat de la cambra parlamentària s'havia respectat el català com a llengua anònima en aquestes institucions que hi són favorables —la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals i el Parlament de Catalunya.

El naixement de Ciutadans qüestiona la legitimitat del català com a llengua de tots i proposa el castellà com a llengua comuna —primer a Catalunya i, després, a tot l'Estat. A això, s'hi suma l'elecció per al Partit Popular d'una candidata que no té cap vincle amb Catalunya, tampoc lingüístic, fet que consuma l'aposta de la nova direcció del Partit Popular d'utilitzar Catalunya amb la intenció de guanyar vots a la resta de l'Estat, ja que ha canviat el disseny de la seva audiència objectiva. Aquesta estratègia del Partit Popular segurament també ha arrossegat Ciutadans en una lluita pels votants de dretes contraris a l'independentisme, i en disputa pels votants de dretes de tot l'Estat espanyol.

L'ús del català durant el debat queda altament mediatitzat. Això queda palès, per exemple, en el fet que Arrimadas només parli en català a Asens, líder d'una força ambigua amb la qüestió territorial —també es dirigirà a Sanchís en castellà, ja que durant el debat el titlla de director de «la gran màquina de propaganda independentista». Els usos lingüístics queden purament condicionats pels programes electorals de cada partit, més enllà de les biografies lingüístiques de cada candidat —Garriga té competències plenes en català però no l'empra en cap moment, mentre que Rufián presenta algunes dificultats i lleugeres incorreccions fonològiques i, tot i així, l'utilitza. Aquest marc ideològic també serà essencial a l'hora de seguir les normes de convergència o de no convergència cap al castellà.

La legitimitat del català com a llengua anònima és qüestionada d'una manera contínua, des del requeriment del seu coneixement als funcionaris, el model de conjunció al català a l'escola o el seu paper en els mitjans de comunicació. Darrerament, amb l'aparició de noves forces com Vox i Ciutadans i la deriva del Partit Popular, s'ha creat un front que defensa marcadament l'anonimat de la llengua castellana dins el principat de Catalunya, no només des del punt de vista ideològic, sinó també pragmàtic.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ARACIL, L. V. (1982). «El bilingüisme com a mite». A: ARACIL, L. V. *Papers de sociolingüística*. Barcelona: La Magrana, p. 39-57.
- BELL, A. (1984). *Language style as audience design*. Londres: Cambridge University Press.
- BESALÚ, R. (2015). *TV3, “la nostra” pels castellanoparlants?: anàlisi de la proposta enunciativa de la cadena i dels discursos dels receptors* [en línia]. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/295968#page=1>> [Consulta: 15 febrer 2021].
- BRANCHADELL, A. (2012). «One nation, one (common) language? Language and nationalism in 21st century Catalonia». *RECODE Working Paper Series* [European Science Foundation], núm. 10.
- CARREIRA, S. (2017). «Inés Arrimadas, la andaluza que decidí ser catalana». *La Voz de Galicia* [en línia] (19 desembre). <https://www.lavozdegalicia.es/noticia/espana/2017/12/19/ines-arrimadas-andaluza-decidio-catalana/0003_201712G19P20991.htm> [Consulta: 3 gener 2020].
- CIUDADANOS (2019). *Programa electoral* [en línia]. <<https://www.ciudadanos-cs.org/programa-electoral>> [Consulta: 3 gener 2020].
- CUNÍ, J. (moderador) (2010). *El debat a 6*. Programa de televisió, 22 de novembre. Barcelona: CCMA. TV3.
- CUP (2017) = CANDIDATURA D'UNIÓ POPULAR (2017). *Programa polític de la CUP-CC: Eleccions del 21 de desembre de 2017* [en línia]. <<http://cup.cat/sites/default/files/programa-electoralcup21d.pdf>> [Consulta: 5 gener 2020].
- (2019). *Proposta d'intervenció electoral de la CUP - Per la Ruptura a les eleccions estatals del 10-N* [en línia]. <<http://10n.cup.cat/programa/PROGRAMA%20cup%2010N.pdf>> [Consulta: 5 gener 2020].
- EN COMÚ PODEM (2019). *Programa eleccions generals 2019* [en línia]. <<http://encomupodem.cat/content/uploads/2019/04/programa-encomu-podem-2019.pdf>> [Consulta: 4 gener 2020].
- ERC (2019) = ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA (2019). *Programa electoral: Eleccions a les Corts espanyoles 2019: Va de llibertat* [en línia]. <<https://vadllibertat.esquerra.cat/pdf/programa-corts-espanyoles-2019.pdf>> [Consulta: 5 gener 2020].
- EUROPA PRESS (2019). «Álvarez de Toledo: “Solo faltaria que un español no se pueda presentar a las generales en una provincia española”». *La Vanguardia* [en línia] (18 març). <<https://www.lavanguardia.com/politica/20190318/461093990285/alvarez-de-toledo-solo-faltaria-espanol-presentar-elecciones-generales-provincia-espanola.html>> [Consulta: 3 gener 2020].
- JxCAT (2019) = JUNTS PER CATALUNYA (2019). *Eleccions al Congrés i al Senat: Programa electoral: 10 de novembre de 2019* [en línia]. <<https://img.beteve.cat/wp-content/uploads/2019/10/Programa-junts-10-n.pdf>> [Consulta: 4 gener 2020].
- MONTOLÍO, E. (comentadora) (2019). «Minuto de oro». *No es un día cualquiera. Todo es lenguaje* [Barcelona: RNE] (15 desembre). [Emissió radiofònica moderada per Carles Mesa]
- NOY, F. (moderador) (1984). *Eleccions autonòmiques 84: Debat a TV3*. Programa de televisió, 5 d'abril. Barcelona: CCMA. TV3.
- OLTRA, A. (moderadora) (2019). *Eleccions municipals: El debat de la ciutat de Barcelona*. Programa de televisió, 21 de maig. Barcelona: CCMA. TV3.

- PALÀ, R. (2018). «Jaume Asens: “Si no fos a l’Ajuntament, estaria fent d’advocat dels presos polítics”». *Crític* [en línia] (17 desembre). <<https://www.elcritic.cat/entrevistes/jaume-asens-si-no-fos-a-lajuntament-estaria-fent-dadvocat-dels-presos-politics-12012>> [Consulta: 4 gener 2020].
- PICAZO, S. (2016). «Gabriel Rufián: “La independència és un procés revolucionari; no és una qüestió identitària ni econòmica”». *Crític* [en línia] (16 juny). <<https://www.elcritic.cat/entrevistes/gabriel-rufian-la-independencia-es-un-proces-revolucionari-no-es-una-questio-identitaria-ni-economica-11655>> [Consulta: 5 gener 2020].
- PP (2019) = PARTIT POPULAR (2019). *Programa electoral 2019* [en línia]. <https://www.pp.es/sites/default/files/documentos/pp_programa_electoral_2019.pdf> [Consulta: 5 gener 2020].
- PSOE (2019) = PARTIT SOCIALISTA OBRER ESPANYOL (2019). *Ahora progreso: Programa electoral* [en línia]. <<https://www.psoe.es/media-content/2019/10/Ahora-progreso-programa-PSOE-10N-31102019.pdf>> [Consulta: 5 gener 2020].
- PUJOLAR, J. (2020). «Llengua, identificació i sobiranisme a Catalunya». *PhiN Beiheft* [en línia], núm. 22, p. 106-118. <<http://web.fu-berlin.de/phin/beiheft22/b22t8.pdf>> [Consulta: 3 febrer 2021].
- SANCHÍS, V. (moderador) (2017). *El debat definitiu del 21D*. Programa de televisió, 18 de desembre. Barcelona: CCMA. TV3.
- (2019). *E19: Eleccions generals - “El debat”*. Programa de televisió, 4 d’abril. Barcelona: CCMA. TV3.
- (2019). *El debat a 8 de TV3 per les eleccions generals del 10N*. Programa de televisió, 5 de novembre. Barcelona: CCMA. TV3.
- SOROLLA, N. (2016). *Tria de llengües i rols sociolingüístics a la Franja des de la perspectiva de l’anàlisi de xarxes socials* [en línia]. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/373905#page=1>> [Consulta: 19 febrer 2021].
- VILA, F. X.; GALINDO, M. (2012). «Sobre la història i l’extensió de la norma de convergència lingüística a Catalunya». A: VILA, F. Xavier (ed.). *Posar-hi la base. Usos i aprenentatges lingüístics en el domini català*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, p. 31-45.
- VOX (2019). *100 medidas para la España viva* [en línia]. <https://www.voxespana.es/biblioteca/espana/2018m/gal_c2d72e181103013447.pdf> [Consulta: 4 gener 2020].
- WEINREICH, U. (1953). *Languages in contact: Findings and problems*. Den Haag: Mouton Publishers.
- WOOLARD, K. A. (2016). *Singular and plural: Ideologies of linguistic authority in 21st century Catalonia*. Nova York: Oxford University Press.

ANNEX

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
Ciudadanos [Inés Arrimadas]	CUP-PR	castellà	0	12	12	Ll. identificació
	En Comú Podem	català	11	0	11	castellà
	ERC	castellà	0	23	23	Intervencions
	JxCat	bilingüe	9	19	28	18
	PP	—	0	0	0	Mitjana interv.
	PSC	castellà	0	170	170	31,56
	Vox	castellà	0	16	16	% català
	General	castellà	0	308	308	3,65 %
Total			20	548	568	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
ERC [Gabriel Rufián]	Ciudadanos	català	0	8	8	Ll. identificació
	CUP-PR	català	131	0	131	català
	En Comú Podem	català	7	0	7	Intervencions
	JxCat	català	60	2	62	14
	PP	castellà	0	33	33	Mitjana interv.
	PSC	castellà	77	0	77	42,57
	Vox	castellà	0	4	4	% català
	General	bilingüe	226	48	274	84,06 %
Total			501	95	596	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
PSC [José Zaragoza]	Ciudadanos	castellà	0	105	105	Ll. identificació
	CUP-PR	català	2	0	2	català
	En Comú Podem	català	99	0	99	Intervencions
	ERC	castellà	0	111	111	14
	JxCat	català	11	0	11	Mitjana interv.
	PP	castellà	0	109	109	34,93
	Vox	castellà	0	50	50	% català
	General	castellà	0	2	2	22,90 %
Total			112	377	489	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
CUP-PR [Mireia Vehí]	Ciudadanos	—	0	0	0	Ll. identificació
	En Comú Podem	—	0	0	0	català
	ERC	català	56	0	56	Intervencions
	JxCat	català	50	0	50	5
	PP	—	0	0	0	Mitjana interv.
	PSC	—	0	0	0	97,60
	Vox	català	17	0	17	% català
	General	català	365	0	365	100,00 %
Total			488	0	488	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
JxCat [Laura Borràs]	Ciudadanos	—	0	0	0	Ll. identificació
	CUP-PR	—	0	0	0	català
	En Comú Podem	—	0	0	0	Intervencions
	ERC	—	0	0	0	3
	PP	—	0	0	0	Mitjana interv.
	PSC	català	42	0	42	148,33
	Vox	—	0	0	0	% català
	General	català	403	0	403	100,00 %
Total			445	0	445	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
Vox [Ignacio Garriga]	Ciudadanos	—	0	0	0	Ll. identificació
	CUP-PR	—	0	0	0	castellà
	En Comú Podem	—	0	0	0	Intervencions
	ERC	castellà	0	2	2	4
	JxCat	—	0	0	0	Mitjana interv.
	PP	—	0	0	0	88,50
	PSC	castellà	0	46	46	% català
	General	castellà	0	306	306	0,00 %
Total			0	354	354	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
En Comú Podem [Jaume Asens]	Ciudadanos	—	0	0	0	Ll. identificació
	CUP-PR	català	3	0	3	català
	ERC	català	46	0	46	Intervencions
	J×Cat	català	17	0	17	9
	PP	—	0	0	0	Mitjana interv.
	PSC	català	193	0	193	47,33
	Vox	—	0	0	0	% català
	General	català	167	0	167	100,00 %
Total			426	0	426	

		<i>Llengua</i>	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Total</i>	
PP [Cayetana Álvarez de Toledo]	Ciudadanos	—	0	0	0	Ll. identificació
	CUP-PR	castellà	0	15	15	castellà
	En Comú Podem	—	0	0	0	Intervencions
	ERC	castellà	0	60	60	13
	J×Cat	castellà	0	22	22	Mitjana interv.
	PSC	castellà	0	127	127	17,23
	Vox	—	0	0	0	% català
	General	—	0	0	0	0,00 %
Total			0	224	224	